3-ДӘРІС

ҚР қоршаған ортаны қорғау заңнамасының негізгі қағидаттары

Табиғат пайдалануды ұйымдастыру, басқару және құқықтық жауапкершілік

> Табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану — экологиялық қауіпсіздік пен орнықты дамудың шарты.

КІРІСПЕ

Дәрістің мақсаты мен негізгі бөлімдері

Мақсат: экологиялық заңнаманың қағидаттарын, табиғат пайдалану жүйесін және құқық бұзушылық үшін жауапкершілікті түсіндіру.

3.1
Құқықтық қағидаттар
Қоршаған ортаны қорғаудың заңнамалық негіздері мен ұғымдары.

3.2
Ресурстарды пайдалану
Жер, су, орман және жер қойнауын ұтымды басқару.

3.3
Экологиялық қауіпсіздік
Құқық бұзушылықтар және заңдық жауапкершілік.

3.4. Уәкілетті органдардың өкілеттіктері және мемлекеттік экологиялық бақылау.

Экологиялық құқықтық реттеудің дамуы

1997

«Қоршаған ортаны қорғау туралы» заң қабылданды.

2007

Бірінші Экологиялық кодекс енгізілді; 1997 жылғы заң күшін жойды.

2021

№ 400-VI жаңа Экология кодексі қабылданды.

2026

Экология кодексінің жаңартылған редакциясы қолданылады.

> Бастапқы дәрістегі 1997 жылғы заң мен бұрынғы мемлекеттік органдар туралы мәліметтер — тарихи құқықтық материал.

Қазіргі реттеу негізі — ҚР Экология кодексі (2021 ж., кейінгі өзгерістермен).

НЕГІЗГІ АНЫҚТАМАЛАР

Экологиялық заңнамадағы басты ұғымдар

Қоршаған орта

Ауа, су, топырақ, жер қойнауы, тірі табиғат және олардың өзара байланысы.

Табиғи ресурстар

Адамның қажеттіліктерін қанағаттандыруға пайдаланылатын табиғи компоненттер.

Табиғат пайдалану

Шаруашылық және өзге қызмет барысында табиғи ресурстарды пайдалану.

Мониторинг

Қоршаған ортаның жай-күйі мен өзгерістерін жүйелі бақылау.

Экологиялық қауіпсіздік

Адам мен қоғамның экологиялық қатерлерден қорғалуы.

Қоршаған орта сапасы

Табиғи ортаның құрамы мен қасиеттерінің жиынтық сипаттамасы.

Қоршаған ортаны қорғаудың негізгі қағидаттары

01
Болғызбау

Ластану мен экологиялық залалды пайда болу көзінде алдын алу.

02
Сақтық

Ықтимал ауыр зардаптарды ескере отырып, тәуекелді азайту.

03
Залалды түзету

Теріс әсерді шектеу, жою және бұзылған ортаны қалпына келтіру.

04
«Ластаушы төлейді»

Ластанумен байланысты шығындарды тиісті тұлғаның көтеруі.

05
Орнықты даму

Экономика, қоғам және табиғат мүдделерін тең ұстау.

06
Ақпарат пен қатысу

Экологиялық ақпаратқа қолжетімділік және қоғамдық қатысу.

Құқықтық негіз: ҚР Экология кодексінің 5-бабы (қағидаттардың мазмұны жинақталып берілді).

Табиғи ресурстарды ұтымды пайдалануды ұйымдастыру

Негізгі бағыттар

- Ресурстардың мемлекеттік есебі
- Пайдалану талаптары мен шектеулері
- Қорғау және қалпына келтіру
- Мониторинг пен бақылау

Ресурс түрлері

- Жер және жер қойнауы
- Су ресурстары
- Орман, өсімдіктер мен жануарлар дүниесі
- Ерекше қорғалатын табиғи аумақтар

Ұтымды пайдалану: қажетті ресурсты үнемдеп қолдану, сарқылуды шектеу және табиғи жүйелерді сақтау.

Қазақстан Республикасының жер қоры: 7 санат

1. Ауыл шаруашылығы жерлері
2. Елді мекендер жерлері
3. Өнеркәсіп, көлік және өзге арнайы мақсаттағы жерлер
4. Ерекше қорғалатын және рекреациялық жерлер
5. Орман қорының жерлері
6. Су қорының жерлері
7. Босалқы жерлер

Басқару қағидаты

Жердің нысаналы мақсатын сақтау және санатын заңға сәйкес өзгерту.

Негіз: ҚР Жер кодексінің 1-бабы. Санат атаулары ықшамдалды.

Мемлекеттік экологиялық басқару жүйесі

Орталық деңгей

Экология және табиғи ресурстар министрлігі экологиялық саясатты қалыптастыру және іске асыру, мониторинг, қалдықтар мен бірқатар табиғи ресурстар саласын үйлестіреді.

Салалық және жергілікті деңгей

Өзге уәкілетті мемлекеттік органдар мен жергілікті атқарушы органдар заңда белгіленген құзыреті шегінде табиғат пайдалануды басқаруға қатысады.

01

Нормалар мен талаптарды белгілеу

02

Есеп пен экологиялық мониторинг

03

Мемлекеттік бақылау

04

Өзара іс-қимыл және ақпарат алмасу

Бастапқы мәтіндегі министрліктердің тарихи атаулары қазіргі органдардың атаулары ретінде қолданылмайды.

Экологиялық құқық бұзушылық және жауапкершілік

Құқық бұзушылық

Экологиялық талаптарды бұзатын, заңда көзделген құқыққа қайшы әрекет немесе әрекетсіздік.

Мысал: рұқсат талаптарын сақтамау, қалдықтарды заңсыз орналастыру.

Жауапкершілік түрлері

- Әкімшілік — айыппұл және өзге шаралар
- Азаматтық-құқықтық — зиянды өтеу
- Қылмыстық — қылмыс құрамы болғанда
- Тәртіптік — еңбек міндеттерін бұзғанда

Жауапкершілік түрі құқық бұзушылықтың сипатына, салдарына және заңда көзделген құрамына байланысты.

ҚОРЫТЫНДЫ

Негізгі тұжырымдар және бақылау сұрақтары

Негізгі тұжырымдар

1. Экологиялық заңнама табиғатты қорғау мен табиғат пайдалануды реттейді.
2. Ресурстарды ұтымды пайдалану есепке алу, шектеу және бақылаумен қамтамасыз етіледі.
3. Құқық бұзушылық үшін заңға сәйкес жауапкершілік туындайды.

Бақылау сұрақтары

1. Экология заңнамасының негізгі қағидаттары қандай?
2. Табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану деген не?
3. Уәкілетті органдардың міндеттері қандай?
4. Экологиялық жауапкершіліктің түрлерін атаңыз.

Дереккөздер: бастапқы 3-дәріс материалы; ҚР Экология кодексі (2021, қолданыстағы ред.); ҚР Жер кодексі; ҚР ӘҚБтК; adilet.zan.kz; gov.kz.